

Nr 101

Utlåtande i anledning av motion om undersökning angående förekomsten av naturgas och olja på östgötaslätten.

(5:e avd.)

I motionen II: 305 av herr Rimås har hemställts att en ny av statsmedel finansierad geologisk undersökning utföres för att utvärdera storleken av förekomsten av naturgas och eventuellt olja på östgötaslätten.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionen från länsstyrelsen i Östergötlands län och Sveriges geologiska undersökning.

Länsstyrelsen har funnit förutsättningarna för större fynd av naturgas eller olja vara små men förordar dock en geologisk undersökning av sådan omfattning att förhållandena med säkerhet klargörs.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) anser att förekomsten av gas i Östergötlands berggrund har betydande intresse. Geologiska undersökningen har anfört i huvudsak följande.

SGU har i andra sammanhang tecknat den geologiska bakgrunden till de gasutströmningar som på flera platser observerats inom Östergötlands sedimentära berggrundsområde och som i några fall utnyttjats för att täcka lokala energibehov. Gasen har därvid ansetts komma från den stundom porösa underkambriska sandstenen eller från sprickor i högre belägna lager. En magasinering i det under sandstenen liggande urberget har från geologisk synpunkt ansetts vara helt orimlig. Det har även framhållits att gasutströmningar är kända i andra områden i Mellansverige med berggrund likadrig den på östgötaslätten. Verket har vidare i sina yttranden betonat att gasen på östgötaslätten i den mån den kan nyttiggöras endast torde kunna täcka lokala energibehov i likhet med vad som för närvarande sker i Broby. Detta får ses mot bakgrunden av att man med stor säkerhet kan ange gränserna för ifrågakvarande bergarters utbredning, tjocklek och porvolym, samt storleken av eventuellt förekommande gas-samlade strukturer, och härigenom också gränserna för sannolika gasmängder. Hittills har endast synnerligen begränsade gaskvantiteter observerats jämfört med vad som krävs för gasutvinning i industriell skala.

I samband med de oljegeologiska arbeten, som SGU utfört med statsmedel 1965—1969, underkastades också Östergötlands möjligheter en bedömning av internationell expertis, som helt bekräftade dessa synpunkter.

Bihang till riksdagens protokoll 1969. 6 saml. Nr 101

I motionen II: 305 berörs en teori om gasens vandring i en genom ett jordskalv uppkommen sprickzon från södra Östersjön till Östergötland. Denna sammankoppling av kolväteförekomster i södra östersjöområdet och Östergötland kan uteslutas redan av det skälet att en sådan hypotetisk sprickzon skulle vara vattenfylld och några geologiska förutsättningar för gasrörelser över sådana horisontella avstånd ej kan påvisas.

I motionen har vidare påpekats att gasutströmningen i observationspunkterna varit konstant eller till och med ökat något. Med den underkambriska sandstenen som reservoarbergart borde enligt motionären utströmningen minska eller upphöra eftersom man ej kan räkna med nybildning av gas i sandstenen.

Viss nybildning av gas kan emellertid tänkas ske i alunskiffern, vartill kan fogas att det tryck under vilket gasen befinner sig i sandstenen upprätthålles genom inverkan av det i berggrunden befintliga grundvattnet. Sker utträde av vatten och gas i en brunn, kommer i berggrunden förekommande gas inom den närmaste omgivningen att av grundvattentrycket föras mot brunnen. I vissa fall kan en brunn influera en stor reservoarvolum, varför gasbrunnen blir »långlivad». En ökning i gasutströmningen kan bero på att grundvattenrörelserna frigjort en i en »ficka» tidigare låst gasmängd.

I motionen innefattas förutom naturgas även olja. Fynd av kolväten i form av olja i utvinnbara kvantiteter torde för Östergötlands del kunna uteslutas.

Det geologiska material, på vilket SGU grundat sina hittills gjorda yttranden rörande förutsättningen att finna gas i Östergötland utgörs huvudsakligen av kärnbörningar av vilka några går genom den sedimentära lagerserien och når urberget. Detta material tillåter endast en generell bedömning av möjligheterna så till vida att fyndigheter av regional betydelse kan uteslutas.

Trots detta har förekomsten av gas i Östergötlands berggrund betydande intresse. Det kan inte betraktas som uteslutet att ytterligare förekomster för lokalt utnyttjande kan påträffas. Därutöver skulle en bättre kännedom beträffande gasens karaktär och förekomstsätt vara av värde för kolväteprospekteringen i östersjöområdet, eftersom förekomster av gas och olja i detta område kan tänkas uppträda i motsvarande bergartslager och under liknande betingelser. Härigenom erbjuder östgötaslätten möjligheter till modellstudier, vars resultat också kan vara applicerbara på östersjöområdet, där motsvarande bergartsled är mycket svåråtkomliga. Undersökningen borde avse variationer i sandstensens porvolum, seismiska och geologiska studier för att påvisa gassamlade strukturer, samt vissa paleontologiska och geokemiska studier. Motsvarande arbeten borde också komma till stånd på Öland. De medel som SGU nu förfogar över för oljegeologiska arbeten medger emellertid icke upptagandet av sådana undersökningar.

Utskottet. Av Sveriges geologiska undersöknings yttrande över den ifrågavarande motionen framgår att SGU inte bedömer det som helt uteslutet att ytterligare förekomster av naturgas för lokalt bruk kan påträffas i Östergötlands berggrund. Enligt SGU skulle därutöver en bättre kännedom beträffande gasens karaktär och förekomstsätt vara av värde för kolväteprospekteringen i östersjöområdet.

Utskottet erinrar om att staten nyligen ingått som delägare i ett för prospektering efter olja och naturgas särskilt bildat bolag.

Mot bakgrund av vad SGU i sitt remissyttrande anfört anser sig utskottet kunna utgå från att SGU vid utarbetandet av sin anslagsframställning för budgetåret 1970/71 kommer att i sin totalbedömning väga in den undersökning som verket i sitt remissyttrande funnit angelägen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet
att riksdagen avslår motionen II: 305.

Stockholm den 9 maj 1969

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Birger Andersson (s), Fritz Persson (s), Rikard Svensson (s), Mårtensson (s), Bertil Petersson (s), Per Jacobsson (fp), Ottosson (m), Herbert Larsson (s), Nyman (fp), Rönnberg (s), Wallmark (m), Thorsten Larsson (cp), Jonsson (s) och Wirtén (fp) samt

från andra kammaren: herrar Bohman (m), Karlsson i Olofström (s), Almgren (s), Mellqvist (s), Gustafson i Göteborg (fp), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Mattsson (cp), Johansson i Norrköping (s), Alemyr (s), Antonsson (cp), Blomkvist (s), Svanberg (s), Sjönell (cp), Lothigius (m) och Eriksson i Arvika (fp).